

Sociaal Emotionele ondersteuning aardbevingsgemeenten

Eerste resultaten

November 2020

Opgesteld door:

Sociaal Emotionele ondersteuning aardbevingsgemeenten

Aanleiding

Begin 2019 heeft GGD Groningen het eindrapport “*Aanpak Gezondheidsgevolgen aardbevingen*” uitgebracht. Hierin wordt beschreven hoe de gemeenten in het aardbevingsgebied hun inwoners kunnen ondersteunen in het verminderen of voorkomen van negatieve gezondheidsgevolgen door aardbevingen. De noodzaak om hiermee aan de slag te gaan is groot. Meerdere onderzoeken bevestigen de ernst van de langdurige negatieve gevolgen voor gezondheid, welzijn en maatschappelijke cohesie. Cijfers en bevindingen¹ laten zien dat de gevolgen van de gaswinning doorwerken in het dagelijks leven en de gezondheid van heel veel Groningers, vooral bij inwoners die last hebben van meervoudige schade en/of betrokken zijn bij versterkingsoperaties. Maar het zijn ook factoren zoals de beleefde onrechtvaardigheid in het schadeherstelproces, onduidelijkheid over de versterkingsoperaties en gebrek aan erkenning door de Rijksoverheid van de impact van het probleem die de stress veroorzaken. In het genoemde rapport wordt aangegeven dat er langdurige capaciteit moet worden ingezet om inwoners te ondersteunen.

Om een start te maken is het eindrapport uitgewerkt in het uitvoeringsplan “*Emotionele ondersteuning inwoners aardbevingsgebied*” (september 2019). Hierin wordt uiteengezet hoe emotionele ondersteuning in de verschillende gemeenten vorm en inhoud zal krijgen. De gemeenten zijn als meest nabije overheid verantwoordelijk voor de lokale aanpak van gezondheidsgevolgen. Van belang is daarbij zo veel mogelijk aan te sluiten op bestaande structuren en bewoners actief in de aanpak te betrekken. De GGD speelt een belangrijke rol ter ondersteuning van gemeenten. Het uitvoeringsplan is als vertrekpunt gebruikt om (verder) vorm te geven aan de inzet voor sociaal emotionele ondersteuning binnen de aardbevingsgemeenten en de ondersteuning aan professionals door de GGD.

Deze inzet bestaat uit twee pijlers:

- Organiseren van en voorzien in informatie en emotionele steun en praktische hulpverlening aan de inwoners. Dit wordt ingericht en georganiseerd door de 7 aardbevingsgemeenten, waarbij zij aansluiting zoeken bij hun eigen beleid voor het sociale domein. Met adequate voorzieningen op dit gebied kunnen klachten worden opgevangen en kan een verhoogd beroep op de gezondheidszorg worden voorkomen.
- Organiseren en uitvoeren van ondersteuning aan (zorg) professionals, “light” monitoring van de inzet van aardbevingscoaches en kennisuitwisseling. Deze taken worden uitgevoerd door GGD Groningen.

¹ Zie o.a. ook de onderzoeken: “*Psychosociale impact van aardbevingen in Groningen*” uitgevoerd in opdracht van de Commissie Bijzondere Situaties, Impact, december 2017; “*Aardbevingen en Gezondheid 2016*”; resultaten van de GGD gezondheidsmonitor 2016; “*Gevolgen van bodembeweging voor Groningers*”: ervaren veiligheid, gezondheid en toekomstperspectief 2016-2017, Gronings Perspectief; en “*Vaste grond gezocht*”: Kinderen en jongeren in het aardbevingsgebied, 18 oktober 2017, Kinderombudsman.

Uiteindelijk doel van de inzet is het behouden van voldoende veerkracht bij de inwoners en professionals in het aardbevingsgebied zodat er meer gezonde fysieke en mentale jaren in de eigen omgeving kunnen worden doorgebracht. Het is zeer belangrijk dat inwoners zich gesteund en gehoord voelen en dat er een luisterend oor wordt geboden.

In juni 2020 is de Bestuurlijke Tafel Sociaal en Gezondheid opgericht. De aanleiding van de oprichting van deze nieuwe tafel binnen de governance voor de gevolgen gaswinning Groningen, is dat naast de drie bestaande pijlers schade, versterking en perspectief, de “mensen” gemist werden. De bestaande pijlers gaan voornamelijk over “stenen”.

De nieuwe tafel is een regionaal bestuurlijk platform met brede samenstelling waar praktijk, wetenschap en beleid samenkomen en kennis gedeeld wordt. De tafel kan aanmoedigen, aanjagen, signaleren, monitoren, adviseren en agenderen. De tafel is niet besluitvormend en gaat niet over de toedeling van middelen. Het doel van de tafel is de sociale en gezondheidsbelangen goed in het vizier te houden binnen de bestaande structuur van de governance Gevolgen gaswinning Groningen aardbevingen. De voortgang van inzet, zoals eerder omschreven, wordt ook aan deze tafel besproken.

Eind 2019 hebben de aardbevingsgemeenten en de GGD de financiële middelen voor individuele ondersteuning van inwoners én projecten gericht op het behoud en de versterking van sociale cohesie in wijken en dorpen ontvangen. De gemeenten en de GGD hebben hiervoor eenmalig 5,4 miljoen euro ontvangen.

De eerste resultaten

Gemeenten

Inzet van de gemeenten bestaat onder andere uit goede begeleiding voorafgaand, tijdens en na de versterking. De ervaren stress komt niet (alleen) vanuit de aardbevingen maar vooral ook vanuit de onzekerheden rondom de versterkingsopgave. De middelen worden ingezet voor individuele ondersteuning van inwoners en collectieve inzet van projecten gericht op behoud en versterking van sociale cohesie in wijken en dorpen. Onder de inwoners verstaan we iedereen die in ons gebied woont, ongeacht leeftijd, achtergrond of etnische achtergrond. Middelen zijn nodig zolang er woningen versterkt worden en een aantal jaren erna zodat ook sociale cohesie en leefbaarheid kunnen worden hersteld.

We zien een toename van zorggebruik dat gekoppeld is aan stress vanuit de aardbevingen en versterkingsopgave. Vooral kwetsbare inwoners worden emotioneel geraakt door berichten uit het nieuws en onzekerheid rondom de versterking van hun woning. Dit heeft gevolgen voor alle facetten in hun leven. Als gevolg hiervan wordt meer ondersteuning en inzet van zorg gevraagd vanuit Wmo, Jeugd, inkomen en andere beleidsterreinen.

"Een jongeman, R van 25 jaar, met licht verstandelijke beperking woont zelfstandig. Dat gaat goed met begeleiding vanuit de WMO. Door de aanstaande verhuizing naar een wisselwoning raakt R in de war en weet hij niet waar hij moet beginnen. Hij slaapt er slecht van en dan lukt het werken op de (begeleide) arbeidsplaats niet meer. De begeleider van R meldt zich bij de betrokken WMO-consulent. In het gesprek wat volgt met R, blijkt dat hij niet weet waar en wanneer hij moet beginnen met inpakken, dat hij het spannend vindt om naar een andere plek te gaan en dat er andere burens zijn in de wisselwoningwijk. De WMO-consulent stelt voor om extra begeleiding in te zetten om R hier doorheen te loodsen. Pas als hij terug is in zijn nieuw gebouwde woning zal er weer een gesprek plaatsvinden om terug te kijken hoe alles is gegaan. R is opgelucht en vindt zijn rust weer wat terug, ook al is het een hele hobbel om te nemen."

Individuele ondersteuning

In de aardbevingsgemeenten zijn nieuwe steunstructuren tot stand gekomen die sociale en emotionele ondersteuning bieden. Dit zijn onder andere aardbevingscoaches, (onafhankelijke) inwonersondersteuners, het programma Zorg Nabij met projecten als Grip en Glans en Welzijn op Recept.

De ondersteuning is grotendeels gericht op de inwoners zelf. Daarnaast gaat aandacht uit naar de samenwerking met andere betrokken instanties binnen het aardbevingsveld zoals gemeenten, NCG, IMG, woningbouwverenigingen, etc.

In de gemeenten Groningen/Ten Boer, Appingedam en Het Hogeland zijn vijf aardbevingscoaches werkzaam. De aardbevingscoaches zoeken naar oplossingen voor bestaande problematiek en de versterking van de draagkracht van individuele inwoners en groepen inwoners. Dit helpt inwoners met minder boosheid en argwaan te reageren op de continue stroom van tegenslagen en miscommunicatie die inherent is aan het aardbevingsdossier. De inzet van aardbevingscoaches is onderbouwd vanuit preventie: je voorkomt wellicht grotere problemen. De kracht van de aardbevingscoaches is dat zij onafhankelijk zijn. Zij zijn inmiddels een continue factor voor inwoners geworden. Komen inwoners er via de officiële lijn niet uit, dan hebben zij het vertrouwen dat er een mediërende lijn is waarbij de aardbevingscoach naast de inwoners staat. Deze wijze van ondersteuning krijgt steeds meer vorm en inhoud. De aardbevingscoaches zijn ruim 1 jaar werkzaam. Deze termijn is te kort om een verbetering in de sociaal emotionele situatie van de inwoners aan te tonen. Gemeenten zien zeker een meerwaarde van deze inzet doordat het nu mogelijk is

een vast aanspreekpunt te organiseren waar inwoners met hun vragen terecht kunnen. Ook werken betrokken partijen beter samen vanuit deze gedeelde aanpak.

Een vader en moeder wonen met hun kinderen in een woning die verbouwd wordt. Tegelijkertijd loopt een proces om de schade aan de woning te herstellen. Dit naar aanleiding van een gegronde AOS (Acute Onveilige Situatie) melding. Het gezin leeft al geruime tijd in een kleine kamer. Overdag verblijven de gezinsleden zo veel mogelijk bij familie en kennissen om zo min mogelijk in de woning te zijn. Deze situatie is onhoudbaar voor het gezin en de opgroeiende kinderen. Moeder heeft zich op een gegeven moment aangemeld bij de aardbevingscoach, omdat zij het niet meer zag zitten. De aardbevingscoach heeft samen met betrokkenen bij verschillende woningbouwcorporaties geïnformeerd naar de mogelijkheden voor tijdelijke huisvesting. Ook heeft de aardbevingscoach er voor gezorgd dat de kosten voor de tijdelijke huisvesting vergoed worden. Het is gelukt om een tijdelijk woning voor het gezin te vinden en het gezin is hier naar toe verhuisd zodat er weer een geschikt leefklimaat voor de kinderen is ontstaan.

In Eemsdelta (ADL) zijn vaste aanspreekpunten georganiseerd waar inwoners terecht kunnen met zorgen en vragen. Inwoners worden ook gemobiliseerd zelf die rol op te pakken. In Delfzijl is een samenwerkingsconvenant waarin de Belangengroep, woningbouwcorporatie en de gemeente hebben vastgelegd dat bij het versterkingsproces het fysieke en sociale proces hand in hand gaan.

In Loppersum worden onafhankelijke inwonersondersteuners ingezet. Dat zijn professionals die laagdrempelig een luisterend oor kunnen bieden aan individuen of groepen inwoners. Hierbij gaat het om vraagverheldering en nadrukkelijk niet om hulpverlening. Zij geven inwoners een zetje in de juiste richting of verwijzen door naar de juiste ondersteuning. Ook is het sociale team van de gemeente versterkt met inzet die zich specifiek richt op kwetsbare inwoners zoals ouderen, chronisch zieken en mensen met een (niet-aangeboren) hersenletsel.

Binnen de bestaande sociale teams is extra inzet om inwoners te ondersteunen bij aardbevings-gerelateerde situaties. Dit gebeurt op verschillende manieren. Gemeente Midden-Groningen heeft hier 1 medewerker voor vrijgemaakt die actief contact legt met bewoners, vragen beantwoordt en signalen van andere professionals oppakt. De inzet van deze medewerker wordt door bewoners positief gewaardeerd en van toegevoegde waarde gezien.

In de gemeente Oldambt worden gebiedsregisseurs ingezet. Afhankelijk van het gebied waarin zij werkzaam zijn maken zij contact met de inwoners die zwaar zijn getroffen en zich melden bij de gemeente of op de spreekuren van de gebiedsregisseurs komen.

In de gemeente Het Hogeland wordt in samenwerking met geestelijke verzorgers een pilot voorbereid. Doel van de pilot is om te (laten) onderzoeken hoe een verbinding tot stand kan komen tussen het gemeentelijke zorglandschap (sociale teams) en geestelijke verzorging. De pilot is verder bedoeld om de bekendheid van geestelijke verzorging te stimuleren. Daarnaast wordt kennis gedeeld met andere zorgverleners zodat deze nog beter toegerust zijn om vragen te herkennen en op het juiste moment kunnen doorverwijzen. Geestelijke verzorgers zullen deelnemen aan het multidisciplinair overleg (sociale team). Ook wordt ingezet op het inzichtelijk maken van de behoefte aan geestelijke verzorging.

Het programma Zorg Nabij heeft als doel psychosociale klachten van mensen te verminderen, hun veerkracht te versterken en grip op hun leven terug te krijgen. Het wordt onder andere uitgevoerd in de gemeente Midden- Groningen. De projecten binnen het programma dragen bij aan oplossingen voor sociaal maatschappelijke problemen in het aardbevingsgebied. Het zijn tegelijkertijd investeringen in een toekomstbestendige veerkrachtige samenleving waarin inwoners van jong tot oud met tegenslagen weten

om te gaan, perspectief hebben, kansen pakken en een betekenisvol leven leiden in een gemeenschap waarin mensen naar elkaar omzien en elkaar steunen. Zorg Nabij heeft twee hoofdcomponenten waarmee sociale en emotionele ondersteuning aan de inwoners in het aardbevingsgebied worden gegeven. Dit zijn Grip & Glans en Welzijn op Recept.

De cursussen Grip & Glans zijn vooral gericht op mensen die meer aandacht en tijd nodig hebben om tot een beter welbevinden te komen. De cursus helpt deelnemers om meer grip (zelfmanagementvaardigheden) op hun leven te krijgen en zo meer glans aan hun leven te geven. Het gaat er vooral om dat mensen met psychosociale problemen meer onder de mensen komen, aan leuke activiteiten kunnen meedoen, weer perspectief zien en een betekenisvol leven kunnen leiden. Een meerwaarde van de groepscursussen is de kracht van de groep. Per jaar vinden er in de gemeente Midden-Groningen gemiddeld 10 cursussen per jaar met gemiddeld 10 deelnemers plaats.

Het doel van Welzijn op recept is het verminderen van psychosociale klachten van mensen die bij de huisarts komen. Welzijn op recept werkt vanuit het principe 'Positieve Gezondheid' en biedt een alternatief voor het medisch model voor mensen met psychosociale problemen. Binnen de context van het programma Zorg Nabij zijn er welzijnscoaches verbonden aan deelnemende huisartspraktijken in de gemeente. De welzijnscoaches gaan met doorverwezen patiënten in gesprek en helpen mensen om weer meer onder de mensen te komen, om weer perspectief te krijgen en om een betekenisvol leven te leiden. De welzijnscoach sluit daarbij aan op wat mensen zelf graag willen en kunnen en helpt mensen om zich weer bewust te zijn van hun eigen talenten en mogelijkheden. De welzijnscoach werkt nauw samen met diverse vrijwilligers (organisaties) en professionele organisaties in de regio.

Sinds 2017 zijn er twee welzijnscoaches aanwezig in de gemeente Midden-Groningen. Huisartsen geven aan dat een groot deel van de patiënten die zij verwezen hebben, niet of minder vaak terugkomen op hun spreekuur met dezelfde klachten.

Ook in de gemeente Oldambt wordt Welzijn op Recept ingezet en gezien als een waardevolle bijdrage aan het welzijn van de inwoners. Wel is geconstateerd dat het nog onvoldoende bekend is bij huisartsen en daardoor onvoldoende wordt benut. Het is niet bekend in hoeverre casussen zijn voortgekomen uit aardbeving gerelateerde problematiek.

Het blijvend onder de aandacht brengen bij de huisartsen en de goede resultaten zichtbaar maken is een van acties die is ingezet. Inmiddels is met alle huisartsen (of POH GGZ) contact gelegd.

De huisartsen van Winschoten hebben de spits afgebeten om hier nog meer op in te zetten. In goed overleg is de behoefte naar boven gehaald, is Welzijn op Recept onder de aandacht gebracht en wordt actief gewerkt om de relatie zichtbaar te maken tussen aardbeving gerelateerde klachten en de inzet van de welzijnscoach.

Voor de Eemsdelta gemeente geldt dat er een medewerker is aangesteld bij de Welzijnsinstelling die de verbindingen met de huisartsen legt met het sociaal domein. Ook wordt gewerkt met een Ondersteuner jeugd en Gezin (OJG)

Ondersteuning aan (doel)groepen

De versterkingsopgave begint in de verschillende aardbevingsgemeenten op gang te komen. De één is hiermee al verder dan de ander. Voor veel bewoners (zowel particuliere huiseigenaren als huurders) heeft dit tot gevolg dat zij tijdelijk moeten verhuizen naar een wisselwoning. Dit heeft een grote impact. Daarom worden in verschillende gemeenten inloopsprekuren gehouden waar inwoners met hun vragen terecht kunnen over de versterkingsoperatie.

"Hoe moeten we dat nu doen? Met zoveel meningen in deze straat! Iedereen wil toch groen en een parkeerplaats?, zegt een mevrouw op leeftijd tijdens de bewonersbijeenkomst. De straat is bang dat iedereen een mening heeft over wat er was en hoe het moet worden en dat dat juist leidt tot onenigheid. En het is allemaal al zo lastig. Een gemeenteambtenaar vangt de vraag op en biedt mevrouw aan dat een procesbegeleider wordt ingezet om met de straat uit te vinden wat ze met elkaar willen en om hen te helpen met de voorbereiding voor de bijeenkomst met de aannemer. Samen staan ze sterker en weten ze, met een beetje hulp, wat ze willen. Saamhorigheid is niet verloren gegaan!"

Tijdens bewonersavonden zijn aardbevingscoaches aanwezig waar inwoners met hun vragen terecht kunnen. Als het gaat om ondersteunende maatregelen, zoals de waardedalingsregeling en de smartengeldregeling, richt de IMG in afstemming met gemeenten steunpunten in. Bij steunpunten kunnen inwoners informatie krijgen en hulp bij het invullen van de aanvraagformulieren.

Op de websites van de gemeenten met aardbevingsproblematiek is informatie te vinden over hulp en advies bij aardbeving gerelateerde gezondheidsklachten. Bijvoorbeeld: contactgegevens van sociaal teams, aanbod ondersteuning aardbevingscoaches, welzijnscoach en inloopspreekuren.

De gemeenten Loppersum, Appingedam en Groningen hebben een aparte website ontwikkeld voor de versterking (bijvoorbeeld Loppersumversterkt.nl). Op deze website is alle informatie over de aardbevingsproblematiek op overzichtelijke wijze gebundeld. Ook informatie over de sociale impact van de aardbevingen is op deze website te vinden.

Gemeente Het Hogeland heeft de aardbevingswaaier ontwikkeld. Deze aardbevingswaaier omvat contactgegevens van alle (zorg)instanties die bij de aardbevingsproblematiek zijn betrokken. Het is een losbladig systeem dat periodiek geactualiseerd wordt. De aardbevingswaaier is in de gemeente huis-aan-huis bezorgd.

In Loppersum kan een dorp, wijk of straat een beroep doen op een onafhankelijk procesbegeleider. Woning eigenaren verenigen zich om de regie op het proces van versterking te behouden. Hierbij ontstaat behoefte aan professionele ondersteuning. Deze wordt deels geboden door de NCG, maar er is ook de wens voor onafhankelijk procesbegeleiding en expertise. Dit laatste kan aangevraagd worden bij de gemeente.

Pionierend probeert men in Loppersum te ontdekken wat kinderen nodig hebben in hun leefomgeving, maar ook welke vaardigheden nodig zijn om op te groeien als veerkrachtige en gezonde inwoners in dit gebied. Er is gestart met een pilot op scholen en in dorpen om die vaardigheden te vergroten of aan te leren.

In Appingedam wordt extra inzet vanuit het welzijnswerk gerealiseerd om aanwezig te zijn tijdens overleggen in het kader van de versterkingsoperatie. Welzijnswerkers leggen meer huisbezoeken af en organiseren informatieavonden en spreekuren. Inzet voorafgaand en tijdens het proces heeft tot gevolg dat na afloop minder inzet nodig is, omdat vragen in een vroeg stadium zijn opgelost.

In Appingedam worden Interventies zoals Mijn Thuis, Mijn Verhaal ingezet om in gesprek te gaan met kinderen om hun weerbaarheid te vergroten. Deze methodiek maakt gebruik van theater, dans, beelden en verhalen om kinderen en jongeren daarnaast te helpen om hun zorgen over aardbevingen en de gevolgen daarvan op hun leven te uiten.

Werken aan (herstel) van sociale cohesie en leefbaarheid

Sociale cohesie is een belangrijke beschermende factor voor gezinnen die in moeilijke omstandigheden verkeren. Onderzoeken wijzen uit dat snelle ingrijpende veranderingen zoals die zich nu voordoen bij de versterkingsoperaties, negatief inwerken op de sociale cohesie. Gronings Perspectief² stelt dan ook dat daarmee deze beschermende factor in een risicofactor verandert en dat dit onderwerp de nodige aandacht verdient. In de praktijk blijkt de stress onder de inwoners dusdanig groot, dat mensen zelf weinig energie hebben voor het (weder)opbouwen en behouden van sociale structuren. Een van de belangrijkste aandachtspunten is dat inwoners wel mee willen doen met collectieve activiteiten, maar dat het zelf organiserend vermogen aanzienlijk is verminderd door de problematiek rondom de aardbevingsschade. Dat betekent dat de opbouwwerker meer dan 'gebruikelijk' zelf met initiatieven dient te komen om sociaal-culturele activiteiten als bindmiddel in het dorp in te zetten. Doordat opbouwwerkers met inwoners aan de slag gaan met initiatieven die vanuit het dorp ontstaan, ervaren inwoners dat de situatie tot iets positiefs kan leiden. Dit draagt bij aan het versterken en/of behouden van de sociale cohesie van een buurt of dorp.

"De voorzitter van het dorpsbestuur is bij mij gekomen, zegt de wethouder. De zorg spreekt van zijn gezicht. Drie jaar lang heeft de voorzitter met zijn medebestuurleden er alles aan gedaan om schade, versterking en koppelkansen voor het oude dorpsbestuur te krijgen. Dat dorpsbestuur die verbinding in het dorp brengt. De plek waar de dorpsmaaltijden, Sinterklaasvieringen, toneeluitvoeringen plaatsvinden. Die de schuttersclub en de klaverjasvereniging onderdak biedt. Vorige week heeft de begrafenis van meneer V daar nog plaatsgevonden. Dit dorpsbestuur kan niet zonder voorzitter en andere vrijwilligers! Maar de voorzitter moet nu voor zijn eigen woning opnieuw schade melden en ook het rapport van zijn versterking kwam binnen. Hij zat er compleet doorheen en kan het niet meer opbrengen om zich ook nog vrijwillig vele uren in te zetten voor het behoud van het dorpsbestuur. De wethouder vertelt dat hij het snapt en maakt zich zorgen, om het dorpsbestuur en de voormalig voorzitter, Hij vertrok met tranen in de ogen..."

Buurten en straten staan met elkaar voor een grote uitdaging als het bijvoorbeeld over sloop-/nieuwbouw gaat. Waar een inwoner eerder niet veel met de buurman van doen had, is de inwoner nu gedwongen samen met de burensamenwerking een aannemer te kiezen. De opbouwwerker kan advies geven, bijvoorbeeld aan de NCG, hoe zo'n straatcasus het beste aangepakt kan worden en wie welke rol daarin pakt en verzorgt de buurtbemiddeling indien dat nodig is.

De gemeenten Midden-Groningen en Groningen hebben ingezet op extra opbouwwerk in de zwaarst getroffen dorpen in deze gemeenten (Overschild en Ten Boer). Het opbouwwerk is erop gericht om de sociale structuur in het dorp overeind te houden en afleiding en ontspanning te organiseren voor de inwoners. De opbouwwerker heeft in het eerste halfjaar geïnvesteerd in het winnen van vertrouwen om daarna de zorgen rondom sociale samenhang te inventariseren.

Vanuit de gemeente wordt meer aandacht geschonken aan de sociale impact van schade en versterking op de (kwetsbare) inwoners. Bijvoorbeeld bij het ontwikkelen van wisselwoningen en het ontwerpen van omgevingsplannen. Recent is Loppersum gestart om kinderen meer een stem te geven in het proces van versterking en hun leefomgeving.

² De sociale impact van gaswinning in Groningen, stand van zaken meting 2020, Gronings Perspectief

Met professionals binnen het sociaal domein, verenigingen van dorpsbelangen, zorgcoöperaties, kerken, inwoners wordt besproken hoe de leefbaarheid en sociale cohesie behouden kan blijven en zo nodig versterkt kan worden.

GGD

Monitoring

De GGD volgt via een “light” monitoring de inzet van vijf aardbevingscoaches en opbouwwerkers. De wijze van monitoring is ontwikkeld in overleg met de gemeenten. Er is gekozen voor een lichte vorm om de administratieve belasting voor de coaches zo laag mogelijk te houden.

De resultaten van de inzet van aardbevingscoaches worden vanaf januari 2020 systematisch verzameld. Hieruit blijkt dat tot en met de maand juli 2020 de aardbevingscoaches met ongeveer 1.219 inwoners contact hebben gehad. Deze inwoners wonen verspreid over de drie gemeenten waarin ze werkzaam zijn. Tot maart (voor de maatregelen omtrent Covid-19) vond het contact grotendeels via huisbezoeken plaats, daarna vooral telefonisch. De ondersteuning bestaat voor de meeste gezinnen uit een mix van emotionele ondersteuning, praktische ondersteuning en informatieverstrekking.

De GGD breidt in overleg met de gemeenten de monitor per 1 januari 2021 uit met kwantitatieve en kwalitatieve gegevens. Daarbij is aandacht voor het aantal te volgen professionals, differentiatie naar inzet (individuele ondersteuning en werken aan sociale cohesie) en het verzamelen van feedback bij de inwoners die zijn ondersteund. Mogelijk worden ook andere interventies zoals Welzijn op Recept gemonitord en additioneel onderzoek ingezet om nog beter zicht te krijgen op bereik, de aard van de ondersteuning, de resultaten en indien mogelijk de effecten. De resultaten van de uitgebreide monitor worden zoals ook de resultaten van de AEdademy (zie hieronder) gepresenteerd in de rapportage die in het 4^e kwartaal 2021 verschijnt.

In samenwerking met het Kennisplatform Leefbaar en Kansrijk Groningen en Gronings Perspectief is de GGD in overleg om onderwerpen toe te voegen aan de kennisagenda zodat een kruisbestuiving plaats vindt tussen onderzoek-beleid en uitvoering.

Ondersteuning en kennisuitwisseling professionals en vrijwilligers

De GGD organiseert het reguliere overleg tussen gemeenten, tussen aardbevingscoaches en tussen gemeenten en aardbevingscoaches. Er is inzet op kennisuitwisseling tussen gemeenten. Dit omvat delen van “best practicus” en beleidsstrategieën; briefings over uitkomsten onderzoeken en het organiseren van werkbijeenkomsten/ “brain storms”. Werkbezoeken aan partnerorganisaties en aan gebieden in de regio waar versterkingsoperaties plaats vinden/hebben gevonden worden georganiseerd zodra de situatie dat weer toelaat.

AEdademy

De ondersteuning aan (gezondheids- en welzijns)professionals die werkzaam zijn in de aardbevingsgemeenten heeft tot doel kennis ter beschikking te stellen en hun vaardigheden/competenties te versterken om inwoners met minder/verlaagde draagkracht als gevolg van de aardbevingsproblematiek te herkennen, te ondersteunen en waar nodig door te verwijzen. Ook gaat het om het versterken van de eigen

veerkracht van de professionals. De situatie waarin zij hun werk moeten doen is ingewikkeld. Niet alle antwoorden en oplossingen kunnen altijd gegeven worden aan inwoners. Vaak hebben zij als inwoner van het gebied zelf te maken met de gevolgen van de aardbevingen en zijn zij dubbel belast.

De doelgroep voor het ondersteuningsaanbod is gevarieerd en bestaat uit zorgprofessionals zoals huisartsen en POH-S, POH-GGz, deelnemers aan de OGGZ-netwerken, welzijnsmedewerkers/ sociaal werkers/ aardbevingscoaches, consultants van gemeenten (Wmo en SHV), JGZ, geestelijk verzorgers. Maar ook leerkrachten en IB-ers van het basis en voortgezet onderwijs, crèche en kleuteronderwijs, medewerkers van woningbouwcorporaties en bouwbedrijven en de bewonersbegeleiders van de NCG, zaakbegeleiders van het IMG en consultants van de Commissie Bijzondere Situaties.

Om de behoeften van de verschillende professionals in beeld te krijgen is onderzoek gedaan. In eerste instantie via overleggen in de regio. Aan deze “ronde tafel” bijeenkomsten heeft een breed spectrum aan ondersteuners uit het aardbevingsgebied deelgenomen zoals sociaal werkers, aardbevingscoaches, medewerkers van openbare orde en veiligheid, pastoraal werkers en vertegenwoordigers van dorpsverenigingen, etc. Iedereen die te maken krijgt met bewoners in de knel, waarbij een stapeling van problemen optreedt en de gevolgen van aardbevingen een rol spelen. Wegens Covid-19 is in de zomer via een digitale uitvraag hieraan verder gevolg gegeven. Toen zijn ook huisartsen en leerkrachten benaderd.

Uit deze inventarisaties blijkt dat er praktische wensen zijn en dat er kennis nodig is om het werk door professionals te optimaliseren. Tevens is behoefte aan ondersteuning om de eigen veerkracht te kunnen behouden. Duidelijk is geworden dat er een grote betrokkenheid van professionals bestaat ten aanzien van de problematiek, maar ook dat het werk veel van hen vergt. Concreet blijkt dat er behoefte is aan kennis over de psychische gevolgen van aardbevingen; het vroeg signaleren van eigen stress bij de professional en stress onder inwoners; handvatten om de eigen veerkracht te versterken; coaching, intervisie en ontmoeting tussen professionals (fysiek, online en netwerken). Verder vraagt men aandacht voor de kansen die de versterkingsoperaties bieden en hoe hierop kan worden ingespeeld door de professionals.

Het ondersteuningsaanbod wordt via een mix van digitaal en contactonderwijs aangeboden onder de naam van het (online) platform AEdcademy (Aardbevingsacademie). Verschillende werkvormen worden ingezet: E-learning modules, contactonderwijs, masterclasses, workshops, lezingen en webinars. Er is een aanbod voor intervisie & coaching en werkbezoeken. Het organiseren van werkbezoeken waarbij professionals de kans krijgen een “kijkje in de keuken” te nemen bij partnerorganisaties draagt niet alleen bij aan kennis over elkaars werkzaamheden maar ook aan het versterken van de onderlinge samenwerking. Tevens komt een discussieplatform beschikbaar; kan men “beste practices” delen en kunnen gemiste relevante bijeenkomsten worden teruggekeken.

De afgelopen periode is de inhoud voor de eerste webinars, masterclass en e-learnings ontwikkeld. Drie webinars gaan over het effect van de (gevolgen) van de aardbevingen op de leefomgeving, sociale cohesie en het vertrouwen; de impact van de aardbevingen op kinderen, hun ontwikkeling & veiligheid (veilig & gezond opgroeien); en toepassing van het concept positieve gezondheid in deze specifieke situatie. Twee E-learning modules behandelen de thema's kinderen en geweld in huis; omgaan met stress bij inwoners en bij jezelf als professional. Een Masterclass over omgaan met angst bij bewoners behoort ook tot het eerste aanbod. Professionals kunnen vanaf de start van de AEdcademy gebruik maken van intervisie & coaching. Het online platform wordt dit najaar gelanceerd. Hiervoor is een communicatiestrategie en aanpak ontwikkeld. De eerste reacties en waardering worden opgehaald om de AEdcademy verder vorm te geven.

De behoefte inventarisatie onder professionals is een continue activiteit zodat wordt aangesloten bij de actuele vraag. Op basis van de terugkoppeling wordt de inhoud van de AAcademy verder ontwikkeld en het ondersteuningsaanbod uitgebreid. Begin 2021 vindt een brede communicatiecampagne plaats om nog meer de aandacht op dit aanbod te vestigen.

Deelname wordt vanuit het programma bekostigd, zodat de kosten geen drempel vormen.

De resultaten van de AAcademy worden op verschillende wijze kwantitatief en kwalitatief gemonitord en geëvalueerd en gepresenteerd in de gezamenlijke rapportage die eind 2021 wordt opgesteld.

Inzet en resultaten: De toekomst

Eind 2019 zijn de financiële middelen beschikbaar gekomen en sindsdien is de inzet op gang gekomen. Feitelijk zijn we nog maar een klein jaar op weg. Ook heeft de Covid-19 crisis die begin 2020 begon invloed gehad op de snelheid waarmee de uitvoering kon plaatsvinden en zich heeft kunnen bewijzen. Maar de eerste resultaten geven aan dat er behoefte bestaat aan deze vormen van ondersteuning en dat nog niet alle dorpen en wijken naar behoefte kunnen worden bediend.

De verwachting is dat de komende jaren deze extra ondersteuning nodig blijft om de onderlinge verbinding tussen de inwoners te behouden en te versterken en de balans in het welbevinden, ook van de professionals, te hervinden. De grote versterkings- en vernieuwingsopgaven die op de dorpen afkomen en de lange looptijd van deze processen zal veel vragen van de sociale structuren in de wijken en dorpen en van de professionals. Voor de komende jaren zal het een grote uitdaging zijn “de winkel open te houden tijdens deze grote verbouwing”.

Daarbij moet rekening worden gehouden met het feit dat de versterkingsopgave óók plaats vindt in wijken en dorpen met een lage sociaal economische status (laag gemiddeld opleidings- en inkomens niveau, hoge werkloosheid, veel laaggeletterdheid, veel mensen met een migratie achtergrond). Er zijn gebieden waar sprake is van een brede sociale problematiek en concentraties van (complexe) zorgvragen en signalen.

Juist in deze dorpen en wijken zal veel sloop- en nieuwbouw plaatsvinden. Voor een deel van de bewoners is dit niet voor het eerst. Ook rond het jaar 2000 moesten mensen vanwege een herstructureringsproces uit hun huizen. We pleiten dan ook voor een integrale aanpak vanuit een sociaal programma waarbij extra inzet van maatschappelijk welzijnswerk, sociaal raadsliedenwerk en (intercultureel) opbouwwerk nodig is zodat bewoners kunnen meedenken over de inrichting van de nieuwe woningen en buurten; onderlinge spanningen als gevolg van te maken keuzes en verhuizingen kunnen worden opgelost; mensen gemotiveerd blijven; extra huisbezoeken kunnen worden afgelegd; informatieavonden en spreekuren worden georganiseerd; en een informatiepunt wordt ingericht ook voor de duurzaamheidsaspecten.

Bovendien is stress onder inwoners en professionals in de aardbevingsdorpen nú groot en heeft het tijd nodig om de sociale veerkracht bij de inwoners en professionals te herstellen. De sociale en emotionele problematiek gerelateerd aan de aardbevingen is hardnekkig en vraagt om zorgvuldige en langdurige ondersteuning die verder gaat dan het individueel begeleiden van inwoners.

Hierbij hebben gemeenten voor de uitvoering ook meer behoefte aan een werkbudget voor maatwerk. Denk hierbij aan collectief aanbod ontspanningsmogelijkheden, kosten fysiotherapie, hulp bij verhuizen,

organisatie jeugdwerk, mantelzorgers of dorpsvrijwilligers ondersteunen of complimenteren voor behoud cohesie. Daarnaast verwachten we dat de stress in gezinnen leidt tot een afname van schoolprestaties, gezondheid en een toename van werkloosheid/arbeidsgeschiktheid.

Kortom de negatieve sociale en gezondheidsgevolgen van gaswinning zullen de komende jaren nog volop merkbaar zijn in de regio. De duurzaamheid en stabiliteit van de inzet van sociaal emotionele ondersteuning aan inwoners en professionals zijn noodzakelijk. De positieve effecten van hun inzet vragen om beleid van de lange adem en de organisatie van structurele financiële middelen na de tweejarige periode.

De gemeenten en de GGD willen meer zicht en grip krijgen op de effectiviteit van de diverse interventies. Daarvoor is meer nodig dan alleen light-monitoring en dit zal extra inzet vergen van de GGD.

De evaluatie van het aanbod en deelname aan de AEdcademy zal uitwijzen welke actuele behoeften professionals de komende jaren hebben en wat de omvang van de vraag is. De behoeften aan ondersteuning beweegt mee met de ontwikkelingen in de versterkingsoperaties. Ook moet rekening worden gehouden met nieuwe medewerkers die wederom zullen deelnemen aan het bestaande aanbod. Er wordt vanuit gegaan dat langdurige inzet vanuit de AEdcademy nodig is.

Conclusie

Met het einde van 2020, en de financiële middelen, in zicht, achten de betrokken aardbevingsgemeenten en GGD meerjarige vervolgfianciering van sociale en emotionele ondersteuning noodzakelijk. Het waarborgen van de continuïteit en het daadwerkelijk effectief kunnen inzetten van sociale en emotionele ondersteuning in relatie tot de aardbevingsproblematiek zal voor een lange termijn noodzakelijk zijn om deze gemeenten in Groningen de kans te geven op (herstelde) gezondheid en welzijn waarbij positieve gezondheid, sociale cohesie en leefbaarheid belangrijke pijlers zijn.